

Znáte symboly Velikonoc?

Velikonoce jsou jedním z nejstarších a nejvýznamnějších svátků v křesťanském světě a kromě duchovního a náboženského významu přináší tyto dny i spoustu krásných zvyků, které v sobě nesou nádech jara a radosti. Pro křesťany jsou významnějším svátkem než Vánoce, protože jsou spojeny s ukřižováním a zmrtvýchvstáním Ježíše Krista.

V nejstarších dobách bylo vnímání dnešních Velikonoc spojeno s přírodními jevy a cykly. Vítání jara se tak bývalo spjato se vznikem a uctíváním kultu slunce, vítáním světla a tepla, které přicházelo po dlouhém chladném zimním období. Předávané zkušenosti předků pak pomáhaly alespoň zčásti předvídat chování všemocné matky živitelky přírody.

Symbol kříže

Kristus zemřel krutou smrtí na kříži, který musel sám odnést na Golgotu.

Podle legendy našla dřevo kříže, na kterém byl Kristus ukřižován, svatá Helena, matka císaře Konstantina Velikého, po svém obrácení na křesťanskou víru. Přiměl ji k tomu sen jejího syna, v němž spatřil na obloze kříž s nápisem *In hoc signo vinces* neboli *Pod tímto znamením zvítězíš*.

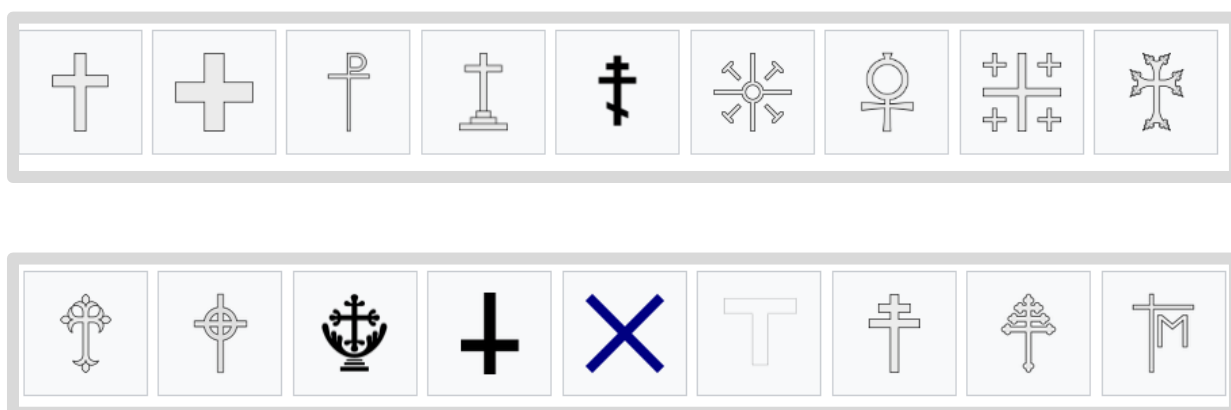
První křesťané dobře věděli, že latinský název *crux* znamená nejen kříž, ale také šibenici, mučírnu, mučení, neštěstí a bídu. Trest ukřižování patřil k trestům výjimečně krutým a ponižujícím. Na kříži končili ti, kteří si zasloužili pohrdání. Kříž má řadu forem, známe kříž řecký, římský, egyptský, svatoondřejský nebo kříž ve tvaru T.

Je též symbolem rovnováhy, symbolem znamení spásy a vítězství nad mocnostmi temnoty a smrti.¹

¹ <https://www.design21.cz/blog/kriz-a-jeho-symbolika/>

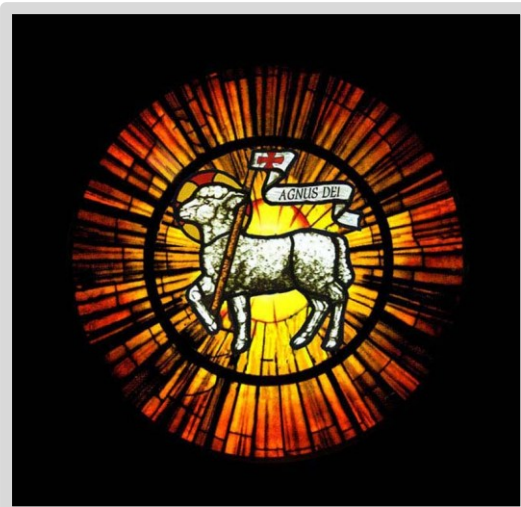
Kutná Hora, freska v Hašplířské kapli, po roce 1493

Různé podoby křesťanských křížů

Beránek Boží – Agnus Dei

Hle, beránek Boží, který snímá hříchy světa

Už dávno před vznikem křesťanství vyháněli pastýři svá stáda na pastvu a těšili se z příchodu jara a začátku všeho nového, což představuje i beránek jako nejmladší člen „ovčí rodiny“, symbol zrození, jara, mládí a svěžesti.

Tradice velikonočního pečení beránka vychází z biblických dějin, je několik tisíc let stará a sahá až do doby Mojžíše, který vyvedl izraelský lid z egyptského otroctví.

Křesťanství zná tradici pečení beránka již od středověku a začalo využívat beránka jako symbol Ježíše Krista, který prolil svou nevinnou krev na Golgotském kříži. Podle křesťanské víry je Ježíš beránek, obětovaný za spásu světa, který nás vysvobozuje z otroctví hříchu. Je symbolem nevinnosti a naší záchrany a znázorňuje se s praporem vítězství.

Hubert a Jan van Eyck - Agnus Dei - Gentský oltář (1432)

Vajíčko

Vejce obecně představuje symbol zrodu nového života a nese zvěstování o budoucí hojnosti a znovuzrození. Ve spojení s Velikonocemi má však až magickou úlohu. Již několik století dozadu se vejce stalo nedílnou součástí velikonočních oslav ve všech křesťanských zemích.

Velikonoční význam vajíčka se k nám rozšířil z Římské říše. V předbiblických vyobrazeních světa spatřuje světlo světa obrovské vejce, které vyšlo z božských úst. A z tohoto vejce vyšel veškerý život. Vejce vždy vyjadřovalo plodnost a hojnost. Z tohoto důvodu ho rolníci každé jaro zakopávali před prvním zoráním do půdy, aby jí přinesli úrodnost.

V dávných dobách se vejce kladla k zemřelým do hrobu jako symbol přechodu z pozemského života do světa mrtvých. Vejce představovalo duši, která se vyprostí z tvrdé skořápky lidského těla, a volně projde do nadpozemských sfér.

Velikonoční zajíček

V křesťanství to zajíček nemá úplně jednoduché. Bible jej popisuje jako stvoření „*maličké na Zemi a moudřejší nad mudrce*“², navíc jako skromné, chudé a pokorné, ale někteří křesťané se přesto od symboliky zajíce distancují. Představuje totiž i tělesnou žádostivost, tedy smyslnost. Ve středověku byl vyobrazován u nohou Panny Marie a představoval vítězství čistoty nad hříchem. Až později se začal používat jako symbol věčného života a zmrtvýchvstání. Lidé totiž věřili, že zajíc nespí – nemá totiž víčka. Vyobrazený zajíc by tak měl mít vždy otevřené oči.

Tizian – Madonna s králíčkem (cca 1530)

² Přísloví 30,24

Přestože se tento symbol zdá být nedílnou součástí velikonočních svátků, jde o relativně nový prvek, daleko od kořenů českých lidových tradic. Jak o „velikonoční modě zajícové“ řekl již v roce 1912 český historik a etnograf Čeněk Zíbrt³:

„Kdo se obírá dějinami zábav lidových českých, zjistí snadno, že k nám teprve za poslední doby vetřel se onen německý zvyk, založený z tradice lidu německého a šířený zejména oblíbenou, do češtiny přeloženou povídkou Křištofa Schmid⁴, že kraslice pro mravné a nábožné dítky snáší zajíček, zahrabuje je do země. A nyní celá stupnice až do omrzení zajíců velikonočních ve všech přirozených i karikovaných podobách, u cukráře, u papírníka, u pekaře, na dopisnicích atd., všude nás pronásleduje nešťastná a nijak sličná velikonoční moda zajícová, cizí původem i cizí výkladem.“

³ Čeněk Zíbrt (1864–1932) – český kulturní historik, folklorista a etnograf. Zaměřoval se především na život prostého lidu, jeho zvyky a obyčeje

⁴ SCHMID, Christoph von (1768–1854) Kraslice aneb Malovaná vajíčka: povídka k příjemnému dárku pro českou a moravskou školní mládež. Praha: J. F. Fetterl z Wildenbrunnu, 1818.

Velikonoční svíce

Svíce je důležitým symbolem ve všech kulturách protože světlo je chápáno jako znamení života. Symbolizuje Zmrtvýchvstání Krista, který zvítězil nad smrtí. Zapálená svíce se ponořuje do vody, která se tímto aktem posvěcuje na křestní vodu a zapaluje se od ní také křestní svíce.

Svíce je většinou ozdobena motivem kříže, na kterém jsou voskovými hřeby zdůrazněny Kristovy rány, nad křížem je první a poslední písmeno řecké abecedy α a Ω (alfa a omega) - značící, že Ježíš je začátek i konec.

Dále se užívá motivu stromu, beránka, slunečních paprsků nebo vody. Velikonoční svíce zvaná též paškál se zapaluje na Bílou sobotu při velikonoční vigílii. Svíce pak hoří celé velikonoční období, tedy 50 dnů. Během roku se zapaluje jen při křtech a pohřbech.

Alena Škrabalová
www.cestyrodu.cz